

**Річний звіт
щодо діяльності
Української
Гельсінської спілки
з прав людини
(2004-2005)**

Історія створення організації

Створення Української Гельсінської спілки з прав людини (УГСПЛ) є у певному сенсі унікальним, оскільки було зумовлене розвитком зусиль правозахисних організацій щодо побудови системної мережевої співпраці, а також історичними традиціями.

Подолання структурних і системних проблем у сфері прав людини потребує консолідації і структуризації роботи правозахисних організацій. З цією метою у 2003 році була створена коаліція правозахисних організацій (Рада українських правозахисних організацій — РУПОР), в рамках якої були утворені секретаріат для координації й розширення співпраці та робочі групи по окремим основним правам людини для системної роботи й зміни ситуації на всеукраїнському рівні. Такі групи складаються з організацій-партнерів, що працюють в одній й тій же галузі. Основним координатором цього процесу стала Харківська правозахисна група.

Правозахисна діяльність здійснювалася через ці робочі групи у чотирьох площинах:

- 1) надання правової допомоги: надання безкоштовної правової допомоги людям у конкретних випадках порушення прав людини і основних свобод та неможливості захистити їх самостійно, зазвичай, через роботу громадських приймалень;
- 2) моніторинг законодавства й правозастосувальної (адміністративної) практики органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері прав людини, та інформування громадськості, влади та міжнародної спільноти про порушення прав і свобод;
- 3) освіта та промоція прав людини і основних свобод;
- 4) моніторинг і розробка нового законодавства, взаємодія з органами влади щодо його прийняття й впровадження та зміни адміністративної практики для забезпечення прав людини.

На сьогодні створено наступні робочі групи:

1) **Захист від катування та жорстокого поводження**

Організатором групи стала Харківська правозахисна група, що утворила мережу для цього з 26 правозахисних організацій по всій Україні. Основна увага у виконанні Проекту приділяється застосуванню катувань до підозрюваних і обвинувачуваних під час кримінального переслідування, катуванням і жорсткому поводженню у Збройних Силах і закритих установах (установи виконання покарань, лікувальні установи, слідчі ізолятори, ізолятори тимчасового утримання і місця утримання затриманих при правоохоронних органах, інші закриті установи). Але діяльність партнерів охоплює також і ситуації, за яких створюються можливості застосування катувань. Тому Проект торкається і проблеми свавільного затримання, утримання під вартою правоохоронних органів, забезпечення прав затриманих, у тому числі доступу до адвоката, доступу до лікаря, проблеми судового розгляду питання про взяття під варту і продовження терміну тримання під вартою в ході кримінального судочинства, проблеми використання зізнань підозрюваних і обвинувачуваних у судовому розгляді і низки інших проблем, що тісно пов'язані з застосуванням катувань та інших форм жорстокого поводження. Однією з цілей Проекту є також розвиток і зміцнення мережі організацій, що займаються запобіганням катуванням і жорстокого поводження.

2) **Захист свободи та недоторканності, зокрема, від свавільного арешту**

Група здійснює діяльність у складі 26 організацій. Група займається моніторингом свавільних арештів та судової практики розгляду справ про тимчасове затримання особи, здійснює захист осіб, що зазнали свавільного арешту, готує законодавчі пропозиції щодо удосконалення законодавства та проводить навчальні семінари з цієї тематики.

3) Захист свободи мирних зібрань

Група організована Інститутом «Республіка» та Українською Гельсінською спілкою з прав людини. До неї входить понад 10 представників з різних регіонів країни. Група здійснює постійний моніторинг та захист порушеного права. Проводить кампанію щодо зміни законодавства та здійснює освітні заходи для покращення адміністративної практики у цій сфері.

4) Моніторинг релігійної свободи

Група складається з 6 активних організацій, що здійснюють моніторинг порушень цього права та проводить кампанію щодо удосконалення законодавства про релігійні організації.

5) Право на приватність

Група налічує понад 10 постійно працюючих у цій сфері організацій. Основна діяльність сконцентрована на проведенні кампанії по удосконаленню законодавства у цій сфері та проведенню стратегічних судових справ.

Триває процес створення робочих груп щодо протидії дискримінації, захисту прав дитини, свободи асоціацій, захисту права власності та освіти з прав людини.

Ця співпраця принесла певні результати, так, наприклад, почали реалізовуватись спільні моніторингові проекти, а саме «Моніторинг дотримання прав людини у дитячих медичних закладах», «Моніторинг щодо катувань та жорсткого поводження», «Моніторинг свободи совісті та релігій» та інші. За кілька місяців роботи вдалося довести серйозність намірів у спільній діяльності.

У рамках цих робочих груп проводилися семінари та конференції, постійно успішно функціонували низка форумів-розсилок, до яких було залучено значну кількість правозахисників, що сприяло підвищенню рівня обміну інформацією між правозахисниками різних регіонів і налагодженню постійної взаємодії між правозахисниками по проведенню кампаній по захисту прав жертв порушень прав людини. Пізніше був проведений Перший Форум правозахисних організацій, в якому взяли участь понад 60 українських правозахисних організацій та понад 150 активістів. Також було проведено 5 громадських слухань щодо законопроектів.

Слід відзначити досягнення певного успіху в спільній роботі правозахисників щодо блокування прийняття у 2-му читанні проекту Кримінально-процесуального Кодексу України, який значно обмежив би право на свободу та недоторканність, право на справедливий процес, право на захист та сприяв би збільшенню випадків катувань і жорсткого поводження на досудовому слідстві.

У результаті такої постійної співпраці утворилася більш міцна мережа правозахисних організацій, що постійно співпрацювали між собою.

Рішення створити формальну асоціацію неурядових правозахисних організацій було зумовлено рядом причин, а саме:

- необхідністю існування організації, яка б відображала інтереси правозахисного руху в цілому;
- необхідністю збільшення систематичного та системного впливу на органи влади;
- необхідністю збільшення міжнародного впливу українських правозахисних організацій;
- необхідністю підготовки щорічного незалежного звіту з прав людини в Україні та реалізації інших проектів загальноукраїнського значення;
- необхідністю розвитку правозахисного руху в містах, де відсутні наші партнери.

З іншої сторони, в Україні існують давні традиції Гельсінського руху. Починаючи з 60-х років, можна говорити про народження правозахисного руху в Україні. Пізніше, поширюючи інформацію про порушення прав людини в СРСР учасники цього руху

Перший в Україні форум
громадських правозахисних
організацій
«Права людини на виборах»

почали сприяти практичному виконанню гуманітарних статей Заключного акту Гельсінської наради з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) 1975 року. Цим документом було підкреслено універсальність прав людини, тому вони не можуть бути виключно внутрішньою справою країни. У 1976 році була створена Українська гелсінська група сприяння виконанню гелсінських угод (УГГ), абсолютна більшість членів якої була піддана репресіям, проте рух не припинив своє існування. У 1988 році УГГ була перетворена на Українську Гельсінську Спілку (УГС), котра проте вже мала виразно політичні, а не правозахисні функції. Із складу УГС вийшли засновники усіх національно-демократичних партій, а більшість членів УГС заснували у 1990 році Українську Республіканську Партію. Тому вона була перетворена 1990 році на Українську Республіканську Партію. Щоби продовжити традицію неполітичного правозахисного руху в Україні, 16 червня того ж року з ініціативи Оксани Мешко було створено Український комітет «Гельсінкі-90», який так і залишився підрозділом Всеукраїнського товариства політв'язнів та репресованих.

З огляду на це, на Першому українському форумі громадських правозахисних організацій «Моніторинг прав людини на виборах», який проходив під егідою РУПОРУ з 31 березня по 1 квітня було прийнято рішення утворити **Українську Гельсінську спілку з прав людини (УГСПЛ)** — всеукраїнську асоціацію громадських правозахисних організацій, метою якої є сприяння практичному виконанню гуманітарних статей Заключного акту Гельсінської наради з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) 1975 року, інших прийнятих на його розвиток міжнародних правових документів, а також усіх інших зобов'язань України у сфері прав людини та основних свобод. Одним із засновників УГСПЛ став і Український комітет «Гельсінкі-90»

Завданнями організації стали створення організаційних можливостей для реалізації всеукраїнських правозахисних проектів при збереженні самостійності існуючих організацій; надання можливості здійснювати ними як самостійну діяльність, так і брати участь у реалізації всеукраїнських проектів новоствореної організації; залучення до рівноправної співпраці іноземних та міжнародних організацій; інституціоналізація правозахисного руху.

Офіційна реєстрація УГСПЛ відбулась 30 червня 2004 року, а фактично Спілка почала працювати з серпня 2004 року. З жовтня 2004 року УГСПЛ є асоційованим членом Міжнародної Гельсінської Федерації за права людини.

Структура організації

Засновниками Асоціації стали

15 громадських правозахисних організацій:

1. Вінницька правозахисна група
2. Всеукраїнське товариство політичних в'язнів і репресованих (частиною якого є Український комітет «Гельсінкі-90»)
3. Громадський комітет захисту конституційних прав та свобод громадян (м. Луганськ)
4. Екологічний клуб «ЕОЛ» (Одеська область)
5. Інститут економіко-соціальних проблем «Республіка» (м. Київ)
6. Конгрес Національних Громад України (КНГУ)
7. МГО Центр правових та політичних досліджень «СІМ» (м. Львів)
8. Міська громадська організація «За професійну допомогу» (м. Комсомольськ, Полтавська область)
9. Севастопольська правозахисна група
10. Харківська обласна спілка солдатських матерів
11. Харківська правозахисна група
12. Херсонська міська асоціація журналістів «Південь»
13. Херсонська обласна організація Комітету виборців України
14. Центр досліджень регіональної політики (м. Суми)
15. Чернігівський громадський комітет захисту прав людини

Правління Асоціації складається з представників найвідоміших українських правозахисних організацій. Головою Правління обрано Євгена Захарова, а виконавчим директором Володимира Яворського.

До Наглядової Ради Спілки увійшли відомі діячі правозахисного руху 60-х — 80-х років: Зиновій Антонюк, Микола Горбаль, Йосип Зісельс, Василь Лісовий, Василь Овсієнко, Євген Пронюк та Євген Сверстюк.

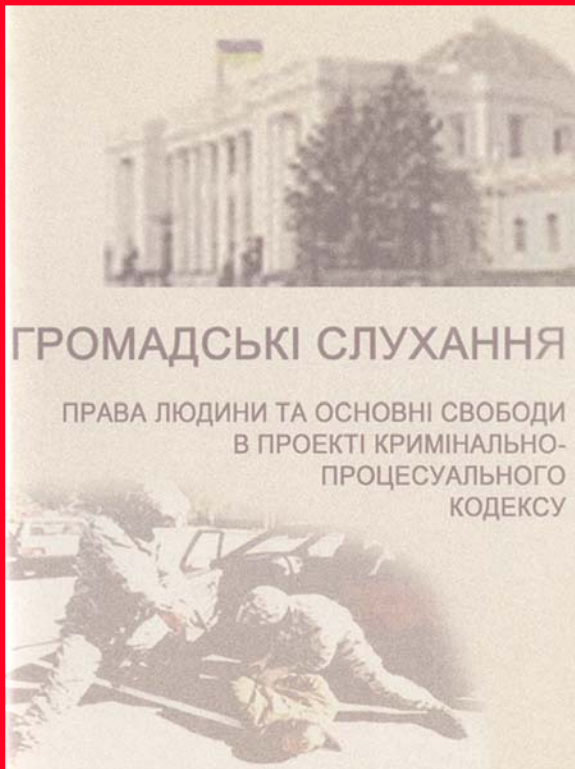

Євген Захаров
Голова правління
Української Гельсінської спілки
з прав людини, співголова
Харківської правозахисної
групи

Діяльність РУПОРа

10 вересня 2003 року — Звернення до Голови Верховної Ради України В. Литвина та народних депутатів України підписання щодо неприпустимості прийняття проекту нового Кримінально-процесуального кодексу у другому читанні.

2 грудня 2003 року — прес-конференція на тему: «Захист суспільної моралі: кому потрібне «Міністерство Правди»?». Організатори прес-конференції: Всеукраїнська рекламна коаліція, Асоціація мережевих телерадіомовників України, Асоціація зовнішньої реклами України

Обкладинка книжки

31 березня — 1 квітня 2004 року — організація та проведення Першого Форуму правозахисних організацій «Права людини на виборах» разом з Чернігівським обласним комітетом захисту конституційних прав громадян

22 березня 2004 року — громадські слухання щодо проекту політичної реформи спільно з Харківською правозахисною групою і прес-конференція в УНІАН «Погляд правозахисників на політичну реформу».

11 травня 2004 року — Відкрите звернення правозахисних організацій з приводу розгляду Верховною Радою України проекту Кримінально-процесуального кодексу України підписане спільно багатьма правозахисними організаціями

12 травня 2004 року — Громадські слухання щодо проекту Кримінально-процесуального кодексу України спільно з Харківською правозахисною групою (рекомендації та матеріали розміщено на www.rupor.org, видані матеріали слухання у вигляді книжки)

25 травня 2004 — Громадські слухання щодо законопроектів про мирні зібрання спільно з Харківською правозахисною групою та Інститутом «Республіка» (рекомендації та матеріали розміщено на www.rupor.org, видані матеріали слухання у вигляді книжки)

17-18 червня 2004 року — міжнародні громадські слухання організовані спільно з комітетом Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією «Національні та міжнародні механізми захисту жертв насильницьких зникнень: Білорусія, Росія, Україна»

21 червня 2004 року — громадські слухання «Обговорення законопроектів про зміни до Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні»

15 липня 2004 року — прес-конференція в УНІАН присвячена початку кампанії захисту Бориса Стомахіна, російського біженця-дисидента

Обкладинка книжки

Діяльність Української Гельсінської спілки з прав людини

5 липня 2004 — Заява з приводу переслідування студентів в Сумах

Вересень — жовтень 2004 року — підготовка аналітичної доповіді щодо стану прав людини в Україні та представлення її 4—15 жовтня на щорічній конференції ОБСЄ з людського виміру (Варшава, Польща)

21 жовтня 2004 року — Відкрите звернення до Робочої групи ООН щодо свавільних затримань, Комітету ООН проти катувань (КПК) та міжнародних правозахисних організацій щодо переслідування правоохоронними органами політичної опозиції в Україні під час виборчої кампанії

23 жовтня 2004 року — відкритий лист українських в'язнів сумління «На захист молоді».

28 жовтня 2004 — прес-конференція в УНІАН «Порушення прав людини під час передвиборчої кампанії в Україні» Української Гельсінської спілки з прав людини та Міжнародної Гельсінської Федерації за права людини (Відень).

Учасники: Євген Захаров — голова правління Української Гельсінської спілки, співголова Харківської правозахисної групи; Володимир Вайсман — консультант Міжнародної Гельсінської Федерації (Відень); Анжей Жаплінський — професор права Варшавського університету, член правління польського Гельсінського Фонду з прав людини, член виконавчого комітету Міжнародної Гельсінської Федерації (Відень); Володимир Яворський — виконавчий директор Української Гельсінської спілки з прав людини (Київ).

28 жовтня 2004 року — спільна із Міжнародною Гельсінською Федерацією за права людини заява щодо поваги міжнародних стандартів справедливих та чесних виборів в Україні «Кількість порушень прав людини зросло напередодні голосування 31 жовтня на президентських виборах»

30 жовтня 2004 року — відкритий лист до батьків, дідів та онуків Члена Спостережної ради УГСПЛ, правозахисника Зиновія Антонюка з приводу полювання на опозиційну молодь в Україні.

11-14 листопада 2004 року — участь в Генеральній Асамблеї Міжнародної Гельсінської Федерації за права людини (Москва, Росія), на котрій УГСПЛ було офіційно прийнято в члени Федерації.

17 листопада 2004 — Українська Гельсінська спілка з прав людини звернулася до Голови Верховної Ради України Володимира Литвина із проханням «використати повноваження, що надані Вам законом щодо припинення порушень прав людини в країні».

19 листопада 2004 — Відкрите звернення правозахисних організацій щодо порушення права на свободу віросповідання та вільні вибори в Україні, разом з Харківською правозахисною групою, Севастопольською правозахисною групою, Центром правових та політичних досліджень «СІМ» (м. Львів), Херсонською обласною організацією Комітету Виборців України.

25 листопада — прес-конференція в УНІАН «Порушення прав людини під час другого туру виборів Президента України». Учасники:- Володимир Яворський, виконавчий директор УГСПЛ; Дмитро Гройсман, член Правління УГСПЛ, Голова Вінницької правозахисної групи.

25 листопада 2004 року — заява «Влада зробила все можливе для фальсифікації виборів»

2 грудня 2004 — «Необхідна відповідальність в ситуації після виборів в Україні» спільна заява Української Гельсінської спілки з прав людини та Міжнародної Гельсінської Федерації за права людини

10 грудня 2004 — заява Української Гельсінської Спілки з прав людини «Права людини та основні свободи не можуть бути виключно внутрішньою справою України»

22 грудня 2004 року — проведення круглого столу для юристів «Вироблення механізмів проведення моніторингу порушень прав людини під час перевиборів на Сході та Півдні України», організація Комітету виборців України.

28 грудня 2004 року — прес-конференція в УНІАН «Оцінка виборчої кампанії українськими та міжнародними правозахисними організаціями» спільно з Міжнародною Гельсінською федерацією за права людини. Учасники: Євген Захаров, голова правління Української Гельсінської спілки з прав людини (Київ), співголова Харківської правозахисної групи, Аарон Роудс, міжнародний спостерігач на виборах, виконавчий директор Міжнародної Гельсінської Федерації з прав людини (Відень), Володимир Яворський, виконавчий директор Української Гельсінської спілки з прав людини (Київ), Анжей Жеплінські, професор права Варшавського університету, член правління Гельсінської Фундації з права людини (Варшава)

Прес-конференція
«Нові укази Президента
під грифом
«не для друку»
порушення права громадян
на доступ до інформації»

22 січня 2005 року — відкритий лист правозахисників з нагоди інавгурації Президента «Новий Президент України та Уряд мають здійснити негайні реформи, спрямовані на утвердження та забезпечення реалізації прав людини та основних свобод».

25 лютого 2005 року — проведення прес-конференції на тему «Нові укази президента України під грифом «не для друку» — порушення права громадян на доступ до інформації». Кампанія «Не для друку», частиною якої стала ця прес-конференція є результатом плідної діяльності УГСПЛ, Харківської правозахисної групи та Альянсу «Майдан».

28 грудня 2004 року — спільна заява із Міжнародною Гельсінською Федерацією за права людини «Забезпечення прав людини має стати пріоритетом новообраного Президента»

Листопад-грудень 2004 року — «Моніторинг порушень прав людини під час перевиборів на Сході та Півдні України». У рамках проекту працювало 75 мобільних груп в 10 регіонах країни: Автономній республіці Крим (4 групи), Севастополі (1

Другий міжнародний форум правозахисних організацій «Моніторинг прав людини»

група), Харківській та Луганській областях (по 15 груп), Херсонській та Миколаївській областях (по 10 груп), Вінницькій, Дніпропетровській (Кривий Ріг), Сумській та Чернігівській областях (по 5 груп). Проект реалізовували: Харківська правозахисна група, Луганське обласне відділення Комітету виборців України, Севастопольська правозахисна група, Херсонська міська асоціація журналістів «Південь», Центр досліджень регіональної політики (м. Суми), Чернігівський громадський комітет захисту прав людини, Луганське обласне відділення Комітету виборців України, Вінницька правозахисна група, Інститут соціальних досліджень (м. Сімферополь), Херсонський обласний фонд «Милосердя та здоров'я», Херсонська обласна

11 – 12 квітня 2005 року — Другий міжнародний форум неурядових правозахисних організацій «Моніторинг прав людини та основних свобод в Україні», на якому був представлений відео звіт про порушення прав людини під час виборів (спільно з фундацією «Чинність закону») та річний звіт щодо дотримання прав людини в Україні за 2004 рік. У роботі Форуму взяли участь понад 150 представників правозахисних організацій з усіх регіонів України, міжнародних правозахисних організацій (Human Rights Watch, Міжнародна амністія, Міжнародна Гельсінська Федерація за права людини), Гельсінських комітетів Росії, Білорусі та Молдови, міжнародні консультанти і представники: донорських організацій, дипломатичного корпусу, партнерських структур із країн Центральної і Східної Європи, а також іноземні громадські діячі, гості й журналісти.

Другий міжнародний форум правозахисних організацій «Моніторинг прав людини»

Вересень — квітень 2005 року — Аналітична доповідь з розвитку співробітництва Україна-ЄС у сфері прав людини, при координації МФ «Відродження». Представлення доповіді у Брюсселі для представників Європейської Комісії та експертів.

23 травня 2005 року — звернення Української Гельсінської спілки з прав людини «100 днів нової влади крізь призму прав людини».

Виконані та поточні проекти організації

1. Інтернет-видання про права людини РУПОР

Для покращення інформаційного обміну між організаціями членами-учасниками УГСПЛ було вирішено створити сайт «РУПОР», який пізніше розвинувся до повноцінного інформаційного ресурсу з прав людини — унікальне на сьогодні українське видання з прав людини в Інтернеті. На РУПОРі розміщуються аналітичні статті, інтерв'ю та огляди про дотримання або порушення прав людини в Україні, законотворчу діяльність Верховної ради України, найбільш резонансні справи щодо захисту прав людини в Європейському Суді громадян проти України та інше. Ресурс має російськомовну та англійськомовну версії, щодня оновлюється. Адреса сайту www.rupor.org

2. «Фонд правового захисту жертв порушень прав людини». В рамках реалізації проекту було успішно проведено декілька стратегічних справ, а саме:

- Справа білоруських лідерів ради громадських ініціатив «Вільна Білорусь» Дмитра Бондаренка і Дмитра Бородака і активістів руху «Зубр» Володимира Кобеця і Олександра Отрощенко, безпідставно затриманих на кордоні Україна-Білорусь під час помаранчевої революції та до яких було застосоване фізичне насильство з боку правоохоронних органів. Проти правоохоронців, які брали участь у затриманні прокурором Ріпкеньського району було порушено кримінальну справу.
- 26 листопада рішенням Суду за апеляційною скаргою адвоката Арсенія Герасимова було скасовано рішення слідчого про відкриття кримінальної справи проти Олександра Ломаки, 1984 року народження, який є членом громадської кампанії ПОРА. Він був затриманий 20 жовтня в місті Чернігові за незаконне збереження вибухових речовин (частина перша статті 263 Кримінального Кодексу України), спочатку на 2 години, а потім на 10 діб. Рішення слідчого було скасовано через недостатню кількість даних про причетність обвинуваченого до злочину. Правозахисниками ця справа розглядалась як переслідування за вираження власних політичних поглядів.
- Кримінальну справу відносно Володимира Закалюжного, учасника громадської кампанії «ПОРА», за ознаками частини першої статті 186 Кримінального кодексу «Відкрите викрадення чужого майна (грабіж)» було закрито за відсутністю події злочину 19 листопада 2004 року завдяки сприянню «Фонду допомоги жертвам порушень прав людини» Української Гельсінської спілки з прав людини. Права активіста «ПОРИ» захищала адвокат Печерської колегії адвокатів м. Києва А.Юдковська. Володимира Закалюжного було затримано у Києві 23 жовтня під час розповсюдження ним на концерті листівок, що критикують діяльність Віктора Януковича. Його було доставлено у Шевченківський відділок міліції в м. Києві й пред'явлено звинувачення у крадіжці мобільного телефону.

3. Річний звіт «Дотримання прав людини в Україні в 2004 році».

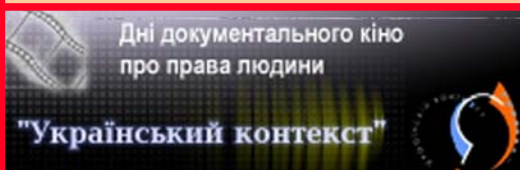
Вперше неурядовими громадськими організаціями України було підготовлено системний комплексний звіт, що складається з 21 розділу про порушення прав людини в Україні в 2004 році. Звіт — не просто констатація фактів, кожний розділ закінчується конкретними рекомендаціями для уряду щодо покращення ситуації з тими чи іншими людськими правами та свободами. Звіт був виданий двома мовами, українською та англійською — текст можна взяти на РУПОРі.

Друковані звіти «Права людини в Україні 2004»

4. Проект розвитку Громадських приймалень спільно з Міжнародною Гельсінською Федерацією в Херсоні, Чернігові, Харкові, Києві та Львові.

5. Кінофестиваль Дні документального кіно з прав людини «Український контекст» (www.docudays.org.ua).

Метою кінофестивалю є поширення інформації щодо дотримання прав людини через візуальне мистецтво, зрозуміле широкому загалу та ініціювання обговорень тем пов'язаних з правами людини в Україні та країнах світу. В програмі фестивалю були представлені фестивалі-партнери — «Права людини в фільмі» (Варшава) та «Один світ» (Прага), а також спеціальні проекти: «Росія — нова мова, або Російська екзистенція», «Демократія. Білоруська версія», «Демократія. Український контекст», «Відео-звіт за 2004 про права людини в Україні». Програма фестивалю складалась приблизно з 70 свіжих фільмів режисерів України, Росії, країн Європи присвячених правам людини в широкому розумінні — від права на свободу слова до права на гідний та достойний рівень життя. Фестиваль був організований Асоціацією громадських організацій Українською Гельсінською спілкою з прав людини спільно з громадською організацією Центр сучасних інформаційних технологій та візуальних мистецтв за підтримки МФ «Відродження». Фестиваль стартував у Києві в березні 2005 року і поїхав регіонами України.

Виступ гостей з Росії під час міжнародного фестивалю Дні документального кіно про права людини

6. Видання перекладу рішень Європейського суду за статтею 11, проект реалізовується спільно з Інститутом «Республіка».

7. Допомога правозахисним організаціям членам Співки, і не тільки, в комунікативній сфері — відносини з ЗМІ, поширення та написання прес-релізів, організації прес-конференції.

Контакти

**Адреса Спілки:
04071, м. Київ,
вул. Олегівська, 36, офіс 309,
тел./факс: (044) 4174118
e-mail: secretariat@rupor.org
www.rupor.org**